

Inhoudelijk verslag Denktankdag 9 maart 2018

Ria Kleijnen & Evelien Krikhaar

Stimuleringsprogramma Dyslexie

In december 2017 heeft het ministerie van OCW een meerjarige subsidie verstrekt voor het *Programma Preventieve en Integrale aanpak Dyslexie en Hulpmiddelen Onderwijs*. In het kader van dit Stimuleringsprogramma zouden scholen beter in staat gesteld moeten worden om systematisch te kunnen werken aan preventie en het op integrale en effectieve manier aanpakken van laaggeletterdheid, leesproblemen en dyslexie. Dit in samenwerking met ouders, zorgverleners, besturen, samenwerkingsverbanden en beleidsorganen.

Denktankdag

Op 9 maart 2018 organiseerden we de Denktankdag. Op deze dag is met een vijftigtal deelnemers met verschillende achtergronden besproken wat er nodig is om de doelen van het Stimuleringsprogramma te bereiken en duurzaam te verankeren. Een eerste impressie daarvan is gegeven in een filmpje, dat op 19 april is rondgestuurd.

Tijdens de Denktankdag trapte Aryan van der Leij af met een inleiding over wat er volgens hem nodig is om de doelstellingen van het stimuleringsprogramma te verwezenlijken. Verder hebben 10 sprekers in 3 rondes een korte presentatie (pitch) gegeven. Zij spraken vanuit hun eigen achtergrond (ouder, onderwijs-/zorgprofessional, beleid), waarbij zij knelpunten aan de kaak stelden of juist inspirerende voorbeelden toonden van 'good practices'. Elke pitch werd afgesloten met een duidelijke oproep of stelling. Na de pitches volgden steeds rondetafeldiscussies om de gepresenteerde punten en stellingen nader te bespreken. De opbrengsten hiervan zijn plenair teruggekoppeld.

Het impressie-filmpje, de dia's van de presentatie van Aryan van der Leij en de pitch-filmpjes zijn [hier](#) te bekijken.

Samenvatting

In dit document vindt u de samenvatting van de ronde tafels van de Denktankdag (9-3-2018), aangevuld met de uitvraag van deelnemers op de Nationale Dyslexie Conferentie van Lexima (21-3-2018) en een vo-conferentie georganiseerd door Medilex (18-04-2018). Ook zijn de binnengekomen suggesties naar aanleiding van de oproep tijdens de denktankdag samengevat en aan het eind opgenomen.

De indeling is als volgt:

- **Beleid**
- **Professionals onderwijs-zorg**
- **Ouders**
- **Digitaal platform en ICT-hulpmiddelen**
- **Samenvatting van binnengekomen suggesties n.a.v. de denktankdag**

Na de 'probleemanalyse' zijn de genoemde oplossingen opgenomen, zoals ze op de gele post-its vermeld zijn.

Hoe verder?

De komende tijd wordt het **plan van aanpak** opgesteld, waarin rekening gehouden wordt met deze input. Voorts overleggen we met inhoudelijke deskundigen die hun licht hebben laten schijnen over het 'wat' en 'hoe'. We organiseren een brainstormdag over het **digitale platform** op 6 juni 2018 in Den Bosch. We stemmen af met het programma voor de ontwikkeling van de brede vakinhoudelijke richtlijn dyslexie (voor meer informatie over dit programma, zie www.nkd.nl).

Het plan van aanpak wordt begin juli 2018 aan de **stuurgroep** voorgelegd. Het projectmanagement neemt op basis van de op- en aanmerkingen beslissingen en verantwoordt deze. Daarna wordt het plan voorgelegd aan de **adviesraad**. In september 2018 starten we met het samenstellen van ontwikkelgroepen die in diverse projecten uitvoering geven aan de doelen van het programma. Waar zéker voor wordt gekozen is het – op korte termijn – ontsluiten van goede voorbeelden die in verschillende regio's voorhanden zijn.

Reacties, aanvullingen en ideeën n.a.v. deze samenvatting zijn welkom tot 1 juni 2018.

Dank nogmaals voor jullie medewerking!

Samenvatting Pitches en Rondetafelgesprekken

Beleid

Pitch 1

Jack Biskop: Stuurgroep lid / landelijk netwerk leidinggevend passend onderwijs (LPO)

Onderwerp: Kwaliteit en beleid binnen het samenwerkingsverband

Jack Biskop is ervan overtuigd, dat als je op beleidsniveau de zaken slecht regelt, de uitvoering heel lastig wordt. Hij ziet een belangrijke taak weggelegd voor de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs. Door landelijk beleidsafspraken te maken kunnen zij met gemeenten meer preventief aan de slag om het aantal leerlingen met ernstige lees- en spellingsproblemen terug te dringen.

Pitch 2

Danielle Kloosterman: Beleidsadviseur onderwijs en kwaliteit samenwerkingsverband - PO

Onderwerp: Visie op preventie en aanpak dyslexie in PO vanuit het SWV

Danielle Kloosterman constateert, dat iedere gemeente het anders doet. Zij pleit voor gemeenschappelijk regionaal beleid om beter zicht te krijgen op de scholen die extra ondersteuning nodig hebben. Scholen kunnen zo meer van elkaar te leren om het leesonderwijs te verbeteren.

Pitch 3

Marika de Bruijn (video-bijdrage): Senior Adviseur Onderwijs – Stichting Kindante

Onderwerp: De rol van het schoolbestuur bij implementatie

Marika gaat in op de rol van het schoolbestuur bij het stimuleren van preventie en de afstemming tussen onderwijs en zorg: leerkracht en behandelaar, school en behandelinstituut, bestuur en gemeente. Door deze brede aanpak neemt het deskundigheidsniveau van professionals toe en worden minder kinderen naar de dure zorg verwezen (Dyslexie in Transitie).

Rondetafelgesprekken beleid

Probleemanalyse po

- Beleid 'maken' is complex. Wat we zien is, dat er vaak een 'kat en muis-spel' wordt gespeeld: ieder wijst naar elkaar: gemeenten – zorg – onderwijs. Er wordt snel iets als kritiek opgevat, de gemeenschappelijke basis ontbreekt. Praktijk en beleid spreken niet dezelfde taal (beleidstaal ↔ praktijktaal). Er zijn geen 'ankers' om zich te oriënteren.
- Een apart vraagstuk is steeds: Wat is 'zorg' en wat is 'onderwijs'? Beleid is vaak beperkt tot alleen EED. Het label 'dyslexie' is nog vaak een beloning. Veel beleid is gericht op curatief niveau. Het profiel van de poortwachter is totaal niet eenduidig.
- Slagkracht van **samenwerkingsverbanden** niet overal even groot: verschillen in rolinvulling, inzet van gelden en focus op thema's (dyslexie, gedragsproblemen, et cetera). Er is geen idee

hoe effectief de SWV-Passend Onderwijs dyslexiebeleid in-, door- en uitvoert. Hoe wordt dit eigenlijk geëvalueerd? Het is lastig om scholen op één lijn te krijgen binnen een SWV.

- Veel **schoolbesturen** missen deskundigheid en contact met de werkvloer, dit belemmert een gezamenlijke aanpak. Dit is verschillend per bestuur.
- Binnen **scholen** is nog weinig samenwerking (directie-begeleiding-leerkrachten). Ontbreken van leiderschap is 'killing' om tot een visie te komen. De school als *niveau van aanpak* is te klein; er is onvoldoende kennis van beleid en beleidsstructuren.
- De **gemeenten** hanteren verschillend beleid, dat weinig met visie te maken heeft, maar gericht is op uitvoering. Daarbij speelt geld een grote rol en wordt er niet op kwaliteit gelet.
- Gemeenten, Samenwerkingsverbanden, zorg en scholen hebben verschillende taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden. Bestaande beleidsstructuren staan innovatiebeleid in de weg. Het is niet duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is.
- Er is te weinig zicht op het '**financiële plaatje**', onduidelijkheid over geldstromingen en vergoedingsregelingen. Door te starten bij de 'financiering' loopt samenwerking tussen verschillende partijen vaak vast: begin bij de inhoud. Iedereen heeft eigen doelen, maar er zijn ook gezamenlijke doelen, begin met deze laatste. Er is weinig idee over wat preventie en ondersteuning oplevert, er wordt alleen gekeken naar en gestuurd op kosten.
- Er is geen 'one size fits all' oplossing.

Beleid po: oplossingen en wat daarvoor nodig is

- Focus op VERBINDING. Awakeness: Gemeenschappelijk belang!
- Wat hebben we geleerd uit het verleden: leesverbetertrajecten, Masterplan enzovoorts. Analyseer dit en leer de lessen daaruit.
- Begin bij de inhoud: wat willen we gezamenlijk bereiken en hoe kunnen we dat doen? Brede insteek: begin bij de 'basis', goed taalonderwijs, integrale leerlingenzorg, aan de voorkant inzetten (preventie), niet alleen gericht op EED, ook leesproblemen en laaggeletterdheid, preventie, remediëren en compenseren.
- Kijk bij elkaar naar goede oplossingen, die al gedaan worden. Werk gezamenlijke doeleinden uit op grond van concrete casuïstiek, laat daarbij inhoud en het resultaat prevaleren en zoek vervolgens een passende structuur.
- Succesfactor: Beleid moet werken! Voorbeelden nodig, waarbij je laat zien, wat, waarom duurzaam werkt (good practices). Datgene wat werkt borgen en landelijk delen. Aanjagers nodig met goede beleidsvoorbeelden. Maak goede formats en stel die beschikbaar. Zorg voor implementatie van innovatieve projecten. Maak ook goede voorbeelden van gemeenten openbaar (bijvoorbeeld: bibliotheek, orthotheek). Criteria voor succes publiceren.
- Oplossingsgericht - 'omdenken' - denken in kansen!
- Spreek 'actoren' als GEHEEL aan (SWV-schoolbesturen, zorginstellingen, gemeenten-VNG enzovoorts), wijs op gemeenschappelijk belang én leg ieders rollen, taken en verantwoordelijkheden (complementair) vast, leg daarbij nadruk op COMMUNICATIE en spreek daarbij 'dezelfde taal'. Zorg voor de juiste personen (expertise, verantwoordelijkheid) op de juiste plek, dus geen jeugdverpleegkundige als poortwachter (pitch 1). Helderheid over verantwoordelijkheden en verbindingsmogelijkheden.
- Hoe kan goede samenwerking verlopen, (*genoemd werd*):
 - SWV kan initiatief nemen (maken beleid), met gemeenten om de tafel, met als doel regeling en procedures opstellen en monitoren. Dyslexie expliciet tot taak maken van het SWV.

- Formuleer met elkaar de bevoegdheden en vaardigheden waaraan een poortwachter onderwijs-zorg moet voldoen, stel deze ook wettelijk vast en faciliteer en ondersteun deze functie.
- Maak een business-case op het niveau van SWV, waarin je van een (leerling)populatie in de periode van po en vo en op basis van de gestelde doelen de kosten en baten kunt afzetten.
- Maak een evaluatieformat voor het SWV, zodat er op dit niveau data kan worden verzameld en vergeleken; gedacht wordt aan een sturingsinstrument voor het SWV en een benchmark.
- Leg rol van schoolbestuur bij implementatie goed vast. Maak werk van preventie binnen het beleid. Professionalisering bij voorkeur bij schoolbestuur.
- Maak binnen het onderwijs helder waar school verantwoordelijk voor is, schoolbesturen en SWV'en en bundel krachten. Visiteer scholen en laat zien wat werkt! Goede scholen worden nu niet beloond, laat SWV'en sturen op scholen. Laat scholen merken dat (beleids)keuzes leiden tot een gewenste (of ongewenste) situatie.
- Doorgaande lijn in aanpak: mijlpalen omschrijven.
- Maak een inventarisatie o.b.v. bestaande beleidsstructuren die noodzakelijk en wenselijk zijn om gezamenlijke doelen te bereiken.
- Analyse van landelijke verschillen tussen regio's, SWV: welke zijn effectiever en welke minder in het monitoren van dyslexie.
- Maak 'verticale verbindingen': 'bottum-up' én 'top-down' (micro-meso-macro) en leer van voorbeelden (pdca). Zorg voor continuïteit.
- Maak communicatie tussen scholen veelvuldig mogelijk.
- Focus op kwaliteit van mensen, scholingstrajecten en ouderbetrokkenheid.
- Zorg voor duidelijk beleid ten aanzien van leerlingen met een andere stoornis en dus geen EED.
- Scope VVE in relatie tot laaggeletterdheid. Maak verbinding tussen peuterspeelzalen/voor- en naschoolse opvang en maak verbinding met po door leidsters te trainen.
- Zorg voor duidelijke en eenduidige financiering van duidelijk omschreven methodieken en streef naar een covenant per gebied (regio, cluster enz.). Er is verschillend gedacht over ontschotting van financiering. Van belang is dat er toezicht is op de middelen binnen de zorg en voor ondersteuning binnen het onderwijs.
- Benader VNG met verzoek om iemand te benoemen die zich hiervoor verantwoordelijk voelt (verbinding Jeugdwet en Passend Onderwijs). Betrek gemeente aan de 'voorkant'.
- Innovatieve projecten (zoals 'Dyslexie in Transitie') omarmen en uitzetten in gemeenten.
- Keurmerk ontwikkelen voor de 'dyslexievriendelijke school'.

Probleemanalyse vo

Het VO is minder aan bod gekomen tijdens de bespreking. Voor beleid gelden vergelijkbare zaken als bij PO.

Beleid vo: oplossingen en wat daarvoor nodig is

- Voor de oplossingen geldt, dat samenwerking ook voor vo van belang is. Uiteraard geldt de EED-regeling (en dus ook de samenwerking met gemeenten op dat punt) niet voor vo. In plaats daarvan het accent leggen op moderne vreemde talen.

- SWV-Passend Onderwijs hebben centrale rol.
- Meer geld voor professionalisering van coaches in het vo. Denk aan: hoe omgaan met dyslexie? Dit ook implementeren in de opleidingen.
- Eenduidig landelijk beleid met betrekking tot tentamens/examens. Welke hulpmiddelen toegestaan zijn en welke niet.
- Zet in vo onderwijsbehoeften centraal in plaats van rechten/verklaringen/beschikbare financiën. Financiering landelijk regelen met duidelijke afspraken.
- Directie en MT noodzaak bijbrengen.
- Echt campagne voeren en niet alleen middelen en informatie leveren. Zorgen dat het nu al gaat leven en er geen stof op komt!
- Herkenbaarheid en beschikbare kennis.
- Keurmerk ontwikkelen voor de dyslexie vriendelijke school.
- Laaggeletterdheid en leesproblemen ook in vo preventief aanpakken (zoals Bouw!).
- Dyslexie coaches op elke school.
- Geef scholen gratis toegang tot/subsidie voor technische hulpmiddelen.
- Verplicht scholen tot het aanbieden van hulpmiddelen, stel minimale eisen voor scholen (ze zijn nu te vrij in keuze).
- Gebruik vaste formats/richtlijnen (duidelijkheid en compact).
- In vo samenwerken met praktijken die ervaring hebben met dyslexiezorg in vo.
- Samenwerken met Kentalis in verband met TOS.
- Andere manier van toetsen landelijk doorvoeren. Landelijke examens mavo/havo/vwo ook digitaal aanbieden (net als vmbo-basis en kader) vanuit Cito examens.

Professionals onderwijs-zorg

Pitch 4

Ria Kleijnen: Stuurgroep lid / projectleider 'Dyslexie in Transitie'

Onderwerp: Integrale ketenaanpak dyslexie

Ria Kleijnen verwacht veel van een preventieve en integrale ketenaanpak en resultaatgerichte samenwerking tussen alle betrokkenen op alle niveaus. Dat is niet zo eenvoudig als het klinkt en vereist vooral aansturing, die het beste uit alle samenwerkingspartners haalt. 'Heel praktisch met de vraag: wat kun jij concreet bijdragen?'

Pitch 5

Hedwig de Krosse: Mede-ontwikkelaar protocol vo/lerarenopleider Radboud Docenten Academie

Onderwerp: Concrete ondersteuningsbehoeften/verbeteringen vo

Hedwig de Krosse benadrukt hoe belangrijk het is om docenten in het voortgezet onderwijs te faciliteren, zodat zij leerlingen met dyslexie beter kunnen ondersteunen. Een blended leeromgeving kan hierbij helpen om docenten in beweging te krijgen. Maar dat stelt wel specifieke eisen aan de inrichting van die leeromgeving.

Pitch 6

Truus Bogaard: Stuurgroep lid / directeur LBRT

Onderwerp: De rol van onderwijszorgspecialisten (RT)

Truus Bogaard onderstreept de cruciale rol van geregistreerde onderwijszorgspecialisten. Remedial Teachers die lid zijn van de landelijke beroepsvereniging kunnen als geen ander inspringen op specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen. Bijvoorbeeld door leerlijnen of methodieken aan te passen en interventies op maat in te zetten. Elke school zou dus een RT'er in huis moeten hebben, vindt zij.

Pitch 7

Boukje Toering: Behandelaar – NKD

Onderwerp: De rol van de behandelaar.

Boukje Toering vertelt waarom we de ervaringen die zijn opgedaan met de dyslexiebehandeling vooral ook moeten gebruiken in de strijd tegen laaggeletterdheid. Zij doelt dan met name op de kennis die een behandelaar heeft van succesvolle behandelingrediënten: belang van therapeutische relatie, doelgerichte instructie, feedback en feedforward.

Rondetafelgesprekken professionals onderwijs & zorg

Probleemanalyse po

Scholen en professionals

- Er is zoveel, maar het komt niet in de klas!
- Binnen scholen is er nog te weinig samenwerking (leerkracht, ict, rt, dyslexiespecialist). De kennis bij leraren blijft achter.
- Teveel aandacht kan ook leiden tot verlies (vergelijk jaren '90: heel veel aandacht voor leesonderwijs tot het de leerkrachten de neus uitkwam).
- Scholen leggen meer nadruk op invullen van cito-scores dan op scholing van hun professionals.
- Professionals denken altijd: "What's in for me". Houden niet van verandering als ze niet weten waarom en als ze vermoeden dat het niet 'geborgd' wordt.
- Methoden leiden tot minder nadenken bij leraren.
- Signalering is nu teveel gericht op het 'binnenhalen van de vergoeding' en onvoldoende gericht op signalering van taalproblemen (in brede zin: van laaggeletterdheid tot dyslexie).
- We rekenen leraren af, zoals leraren ook leerlingen afrekenen (te weinig oplossingsgericht).
- Niveau van inzet moet duidelijk zijn t.o.v. de zwaarte van de vraag.
- Dyslexiecoördinator zit vaak in eigen hok; ict-coördinator wordt niet genoemd.
- Aansluiting po & vo verloopt nog niet goed, meer afstemming nodig.

Ketensamenwerking

- Het woord 'keten' riep weerstand op, het werd ervaren als wachten op de schakel waar je zelf geen/nauwelijks invloed op hebt (volgordelijkheid).
- Therapeutische relatie (behandelaar) en 'instructeur' (leerkracht) is fundamenteel iets anders: bescherm het beroep en stel grenzen!
- De term 'behandelen' binnen de school stuitte op kritiek, omdat behandelen vanuit de medische wereld komt; wel specialistische begeleiding *in* de school, maar eerder kennis delen met de begeleider *in* de school
- In de opleidingen wordt te weinig aandacht besteed aan ketensamenwerking.
- Inspectie ziet onvoldoende toe op uitvoering van zorgniveaus en gebruik hulpmiddelen.

Professionals onderwijs en zorg po: oplossingen en wat daarvoor nodig is

- De uitdaging is: Hoe krijgen we het dáár waar het moet zijn! Er is genoeg om mee te werken → implementatie als focus van wetenschappelijk bewezen werkzame elementen in de gehele keten (integrale ketenaanpak dyslexie). Er moet een incentive (een beloning) om mensen te stimuleren zijn, om aan de slag te gaan.
- Onderwijskundig leiderschap met accent op 'stimuleren tot leren'. Ib'er: beter coachen én vooruit kijken (voorbeeld: krijgt een leerkracht volgend jaar een kind met autisme in de klas, samen alvast bekijken: wat heb je nodig? Wat gaan we preventief inzetten? Is er scholing nodig? (proactief handelen)). Schoolleider is cruciaal: versterk leerkrachten door onderwijskundig leiderschap.
- Haalbaarheid voor professionals: "Weer iets extra's". Ze moeten winst ervaren, vereenvoudiging. Zet consultaties in: wat werkt? Richt scholing op zelfredzaamheid van

leerlingen en leerkrachten; expertise van rt'ers als ondersteuner van leerkrachten, goed organiseren in de groep (niet in kamertje). Onderwijszorgspecialist zichtbaar in de school. Zorg dat leren lezen weer op de kaart komt!

- Laaggeletterdheid vraagt een verandering in attitude in de thuis- en schoolomgeving: voorbeeldfuncties van ouders & leerkrachten. Voorlichting en gedragsverandering (*zie: casus Lisa, Stichting Lezen en Schrijven*).
- Meer professionalisering voor leraren. Richt moderne vormen van scholing in voor professionals (blended learning), zet meerdere middelen in; LessonStudy (niet individueel maar teamleren) en intercollegiale consultatie (mensen die verder zijn in bewustwordingsproces coachen anderen).
- Uitgangspunt van samenwerken is, dat het meer oplevert dan de som van de verschillende onderdelen. Zorg voor integrale ketenaanpak op schoolniveau. Verbinden kan als je per domein/sector verantwoordelijken zoekt (die elkaar leren kennen en zich committeren aan samenwerking): ieder in zijn kracht. Duidelijke omschrijving van de verschillende partners: rollen, verantwoordelijkheden, taken én de verbinding daartussen.
- Besteed niet te veel tijd aan overlegstructuren, maar zoek naar de meerwaarde in samen leren door samenwerken. Evalueer wat de werkzame onderdelen zijn in welk deel van de ontwikkeling. Onderwijs & zorg leren van elkaar, samenwerken, aansluiten en ontschotten. Alle leerlingen profiteren daarvan. Zoek uit: hoe professionaliseer je mensen op een passende manier? (verg. artsen). Behandelaren de klas in.
- Leesonderwijs is een teamaangelegenheid, zorg voor continuüm. Leg nadruk op preventie, niet enkel op dyslexie, maar breder: op geletterdheid. Zorg voor een breder kader, inclusief de bibliotheek als ketenpartner.
- Laaggeletterdheid vraagt een verandering in attitude in de thuis- en schoolomgeving: voorbeeldfuncties van ouders & leerkrachten. Voorlichting en gedragsverandering (*zie: casus Lisa, Stichting Lezen en Schrijven*).
- Ouderparticipatie van groot belang, vanuit de school en behandelaar gevoed!
- Uitvoering en ondersteuning zorgniveau 3 door onderwijszorgspecialist, heeft een belangrijke taak ook na de behandeling (rol van rt).
- Laat ieder deel van de keten parallel een ontwikkeling doorlopen. Niet wachten maar binnen de eigen mogelijkheden en eigen mandaat vooral die dingen in gang zetten die bijdragen aan oplossingen op de korte en middellange termijn.
- Vraag inspectie om medewerking en ondersteuning (verg. onderzoek van inspectie: resultaten eind 2018).
- Schakel po-raad in: verhalen op hun website (of op centrale site). Maak gebruik van scholing die po-Raad aanbiedt (arrangementen voor één dag scholing op bepaald onderwerp/visitaatie).
- Focus op zelfredzaamheid en zelfstandigheid van leerlingen zelf: EMPOWEREN.
- Interprofessionele samenwerking hbo-opleidingen: minor dyslexie, die gelijktijdig gevolgd wordt door studenten van verschillende opleidingen (pabo, logopedie, lerarenopleiding, ergo). Doel: over grenzen van de eigen professie heen kijken en leren samenwerken (voorbeeld: Zuyd Hogeschool). In het algemeen: meer kennis bij pabo's en andere relevante hbo-opleidingen over laaggeletterdheid en dyslexie.
- Oplossingsgerichte aanpak.
- Stop met 'pretparken', begin met leren.
- Laat ICT een grotere rol spelen.

- In de handleiding van cito toetsen voorleesfunctie bij begrijpend lezen voor leerlingen met dyslexie.
- Po-vo: warme overdracht, samen leren van professionals, veel meer afstemming nodig. Naarmate er meer kennis en uitwisseling is, wordt de overdracht van de leerlingen zorgvuldiger gedaan. Kan dit proces niet worden beschreven in 3 à 4 modellen die gestoeld zijn op goede praktijken. Warme overdracht is essentieel als basis voor adequate begeleiding in vo (al veel ontwikkeld op dit gebied door Masterplan Dyslexie).

Probleemanalyse vo

- De vo-leraar is vaak een generalist is: daadwerkelijke verbetering lijkt niet realistisch!
- Op het niveau van schoolbeleid moet meer aandacht komen voor de extra tijd die docenten vaak nodig hebben om extra ondersteuning te bieden. Dit geldt ook voor de uitwisseling van ondersteuningsprofessionals & zorgprofessionals. Meer het accent leggen op kwaliteit dan op kwantiteit. Nu te weinig uren beschikbaar voor concrete begeleiding.
- Te weinig monitoren/volgen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, waardoor deze niet de passende ondersteuning krijgen en terugvallen op de standaard-faciliteiten (extra tijd, voorleesondersteuning).
- Leerlingen in vo worden niet altijd gehoord.
- Een dyslexieverklaring moet een tijdbriefje zijn.
- Grote bulk van laaggeletterdheid en laag Nederlands niveau.
- Niet iedereen is ervan overtuigd, dat de werkwijze van docent en ondersteuner samen in de klas wel werkt. Docenten houden niet van verandering, een deel wil wel, maar het ontbreekt hen aan tijd. Ze moeten al zoveel. Geeft spanningen in de klas
- De aanpak die voor po werkt, zal niet werken in vo. Vakdocenten zijn te weinig op der hoogte van (laag)geletterdheid, waardoor zij signalen niet oppakken.
- Demotivatie bij leerlingen om hulpmiddelen te gebruiken, omdat ze geen uitzondering willen zijn.
- Het vinden van goede informatie is een hele zoektocht.

Professionals onderwijs en zorg vo: oplossingen en wat daarvoor nodig is

- Specifieke kennis de school in. Veel is nu voor po, ondersteuning dus ook richten op docenten in het vo (opleidingen/trainingen/coaches).
- Schakel vo-raad in: verhalen op hun website (of op centrale site). Maak gebruik van scholing die vo-Raad aanbiedt (arrangementen voor één dag scholing op bepaald onderwerp/visitatie).
- Focus op talenonderwijs breed: betrek ook zaakvakken.
- Zorgcoördinator i.p.v. ib'ër; onderwijszorgspecialist ondersteunt en adviseert de vakcollega's. Coaching van belang en dus ook in vo de rol van de zorgspecialist naast de mentor. Iedere school een dyslexiespecialist, waar docenten, ouders en leerlingen met hulpvragen terecht kunnen.
- Borg in beleid wat nodig is om ondersteuning te bieden aan groepen leerlingen die het nodig hebben en houd ook de resultaten en doelen hierbij goed in de gaten (evaluatiecommissie een keer in de drie jaar?).

- Oefenmateriaal beschikbaar stellen voor leerlingen met dyslexie, als voorbereiding op de examens met dezelfde voorwaarden. Bijvoorbeeld voorgelezen teksten en extra lange pauzes.
- Informeren: nieuwsbrief, onder andere voor het delen van de nieuwste inzichten. Focus op zorgniveaus: concrete integrale aanpakken ontwikkelen. Goede, aansprekende en vooral praktische informatie voor vakdocenten om misvattingen te voorkomen en zo betere medewerking te genereren. In de informatie aan leerkrachten ook aandacht voor wat het voor een leerling betekent om dyslectisch of laaggeletterd te zijn.
- Overzicht van evidence based hulpmiddelen en aanpakken, mogelijkheden en scholing, o.a. door dyslexiespecialisten.
- Gratis of goedkope cursussen/workshops om kennis de maken met en uitproberen van hulpmiddelen en software. Een soort bibliotheek waar je hulpmiddelen kunt lenen om ze uit te proberen.
- Bevorderen van kennis bij de lerarenopleidingen en vakopleidingen.
- Zorg voor naamsbekendheid van o.a. COM-project. Als behandelaars nog nooit van gehoord, maar het lijkt erg nuttig.
- Empoweren van leerlingen: o.a. elkaar laten vertellen over dyslexie en de behandeling EED. Meer zelf laten meedenken in wat oplossingen kunnen zijn. Meer aandacht voor gevoelens van en gevolgen voor leerlingen.
- Voor vo ontbreken normen voor leestoetsen Brus/Klepel voor 2de en 3de leerjaar, idem voor spelling.
- Verbinding zorg en onderwijs, o.a. innovatieve dyslexiezorg IDEE (Marant) op basis van wetenschappelijk onderzoek.
- Leerlingen onder schooltijd begeleiden. Demotivatie aanpakken.
- Minimale eisen voor docenten, bijvoorbeeld in een protocol vastgelegd.
- Oprichten leesondersteuningsdienst.
- Geld om hulpmiddelen aan te schaffen op school.

Educatief partnerschap ouders

Pitch 8

Swanet Woldhuis: Oudervereniging Balans & Wilma Elsman en haar dochter Lis

Onderwerp: Educatief partnerschap po & vo

Swanet Woldhuis hamert erop: neem kinderen en ouders serieus! Luister naar wat ze vertellen en vraag door. Let daarbij bovendien op laaggeletterdheid en op problemen die samenhangen met dyslexie, zoals hoogbegaafdheid en autisme. Want one size fits nobody! Wilma Elsman en haar dochter Lis geven een indruk van de lange weg die ze hebben moeten gaan om erkenning en de goede hulp te krijgen.

Probleemanalyse po en vo

- Verschillen tussen ouders maakt het moeilijk om goed samen te werken.
- Laaggeletterde ouders gaan niet op zoek.
- Ouders voelen zich niet altijd serieus genomen als zij de signalen die zij zien willen bespreken of inbrengen in overleg (de ouder die 'zeurt'). Ouders worden teveel gezien als lastig.
- Ouders zien vaak door de bomen het bos niet meer.
- Niet de ouder maar het kind weet zelf heel goed wat niet of wel bij hem/haar gaat passen (overgang po-vo). Probleemoplossend vermogen van kinderen is groot. Ouders moeten hierin op- en vaak ook terugtreden. Overdracht po-vo verloopt heel divers. 'One size fits nobody'.

Educatief partnerschap ouders po & vo: oplossingen en wat daarvoor nodig is

- In feite is alles er al, maar moeten we zowel de ouders als de onderwijsprofessionals dit aanbod op een duidelijke manier presenteren. Informeren dat het er is.
 - Meer kennis: inhoud, middelen, rechtspositie enzovoort.
 - Mogelijkheden voor scholing voor ouders. Daarbij ook aandacht voor leren omgaan met hun zoon/dochter en hoe ze hen kunnen helpen.
 - Meer begeleiding in hoe ouders hun kind kunnen helpen.
 - Jaarlijkse informatieavond voor ouders.
 - Op een laagdrempelige manier ouders betrekken en concrete tips bieden.
 - Toegankelijk informatiemateriaal met concrete tips.
 - Acceptatie van de stoornis, (niet) loskoppelen van intelligentie en toekomstmogelijkheden.
 - Rekening houden met de veranderende rol van de ouders in vo.
- Alle ouders betrekken, goed zicht hebben op verschillen tussen ouders: school heeft regie. Laaggeletterde en moeilijk bereikbare ouders betrekken. Betrek ouders bij de behandeling binnen en buiten de school. Ouders serieus nemen bij (vroeg) signalering en ook als educatieve partner in de begeleiding. Wederzijds vertrouwen en samen eraan gaan staan. Hulp van ouders met andere taalachtergrond stimuleren.
- Scholen moeten meer tijd vrij maken voor taalonderwijs.
- Maatwerk is de nieuwe standaard. Maatwerk, opdat iedereen kan lezen op niveau.

- Scholing van leerkrachten in omgang met ouders (van zorgleerlingen): afstemmen, wat kan? Bij educatief partnerschap is de school aan zet.
- 'One size fits nobody' is deels onzin; dezelfde aanpak geldt en werkt voor 80% van de kinderen, voor 20% moet je het aanbod variëren (meer tijd, niet zozeer andere aanpak).
- Informele momenten: koffieochtend, dyslexiecafé, inloopspreekuur op school enzovoorts.
- Gemeentelijk beleid is belangrijk (bibliotheek in en buiten de school).
- Zorgen voor meer luisterboeken en ePub boeken in openbare bibliotheken.
- Niet maar één type hulpmiddel op school beschikbaar hebben, maar hulpmiddel gericht op behoefte van de leerling.
- Steunpunt voor ouders, waar ze terecht kunnen, voordat ze te maken krijgen met allerlei zorgaanbieders.

Digitaal platform en ICT-middelen

Pitch 9

Marijke van Grafhorst: Stuurgroep lid – voorzitter NKD

Onderwerp: Website Informatiepunt Dyslexie

Marijke van Grafhorst schetst aan welke voorwaarden het nieuwe online informatiepunt voor dyslexie moet voldoen, zodat het werkelijk als platform gaat fungeren waarop alle betrokkenen vinden wat ze nodig hebben. Dat vraagt meer dan zomaar het ontwikkelen van een website.

Pitch 10

Katrien Horions & Edith Hagedoren: Ontwikkelaars COM project – Zuyd Hogeschool

Onderwerp: Implementatie van technische hulpmiddelen bij dyslexie.

Katrien Horions bespreekt waarom veel hulpmiddelen voor dyslexie ongebruikt in de kast blijven liggen. Instructie alleen is niet genoeg, waarschuwt zij. Daarnaast is ook bewustwording nodig om behandelaars en docenten over hun koudwatervrees heen te helpen.

Probleemanalyse po & vo

- Bij ICT gaat het vaak heel basaal fout (stopcontact, kabelrol) en heel veel problemen met software.
- Leerkrachten hebben geen idee van wat er allemaal beschikbaar is. Ze voelen zich vaak niet prettig met betrekking tot ict-hulpmiddelen (weerstand). Ook hebben ze geen tijd om achter effectieve hulpmiddelen aan te gaan. Hulpmiddelen blijven te vaak in de kast of blijken niet passend voor de leerling.
- Vaak heel weinig visie over aanpak ict-middelen op scholen.
- Vaak mag alleen met software gewerkt worden als er een dyslexieverklaring is.
- De keuze van ict-hulpmiddelen wordt vaak bepaald door (de relatie met de) leveranciers: beperkte keus of verplichte keus.
- Vaak te weinig kennis: 'inhoud van een programma' ↔ 'software'. Hulpmiddelen worden ingezet zonder de 'bijsluiter' te lezen.
- Er zijn verschillende technische hulpmiddelen en aanpakken. Hoe weet je wat werkt en wat niet? Misschien een keurmerk? Kost veel en duurt lang. Misschien is het beter om het veld zelf het aanbod te laten evalueren (verg. Booking.com).
- Subsidies bij Dedicon zijn ingetrokken voor vele nieuwe methodes. Hierdoor kunnen leerlingen geen gebruik meer maken van voorleesprogramma's en software. Hier moet nodig iets aan gedaan worden.

Digitaal platform en ICT-hulpmiddelen po & vo: oplossingen en wat is nodig

- Website moet ouders, de leerling, overige partners in de zorgketen informeren. Daarbij onafhankelijkheid betrachten. Goed voorbeeld is COM-project.
 - Aandacht besteden aan de bekendheid van de website.
 - Filmpjes maken en plaatsen hoe bepaalde ict-programma's werken of om te leren gebruiken.

- Linken naar implementatie methodieken en onderzoeken.
- Website zou als inspiratieplek moeten dienen.
- Nieuwe uitgave Technische Maatjes als databank op de website.
- Veel aandacht besteden aan bekendheid van platform.
- Richtlijnen benutten voor eenvoudig communiceren, o.a. begrijpelijke taal (*gele boekje Dedicon*). Opzet van digitaal platform zo maken, dat de inhoud toegankelijk is voor iedereen. Zet alles in: podcasts.
- Informatie op platform moet betrouwbaar en onafhankelijk zijn.
- Basisplatform voor alle leerlingen (o.a. audio-ondersteuning). Brede toegang voor alle leerlingen: laaggeletterd, dyslexie, leesproblemen.
- Zorg voor opdrachten die lezen noodzakelijk maken. Lezen samen tot een hype maken.
- Duidelijk zijn over wat een hulpmiddel is. Maak helder bij welke activiteiten een hulpmiddel moet helpen. Transfer: gebruik hulpmiddelen in 'dagelijkse situaties'. Zet hulpmiddelen in: niet *ná* de behandeling maar *naast* de behandeling.
- Lerarenopleidingen: aandacht voor ict-aanpak.
- Zet lotgenoten in (laaggeletterdheid, dyslexie) via website.
- Zorg op school voor een moderator die ondersteunt bij hulpmiddelen; niet iedereen hoeft alles te kunnen.
- "Goed gejat is beter dan slecht verzonnen." Als er hele goede websites zijn, waar alle doelgroepen makkelijk kunnen vinden wat ze zoeken, zou je dat gewoon moeten kopiëren.
- Houd het project simpel. De wetenschap houdt zich bezig met onderzoek en ontwikkeling. Dit project moet vooral dat wat er nu is en wat daarover bekend is aan de verschillende doelgroepen bekend maken. Niet zelf nog onderzoek gaan uitvoeren.
- Leerlingen zonder diagnose, maar met aantoonbare problemen moeten ook gebruik kunnen maken van hulpmiddelen. Beschikbaar stellen voorleessoftware voor alle leerlingen die dat nodig hebben.
- Duidelijk beleid ten aanzien van leerlingen met een andere stoornis en dus geen EED.
- Geef scholen gratis toegang tot/subsidie voor technische hulpmiddelen.
- Verplicht scholen tot het aanbieden van hulpmiddelen, stel minimale eisen voor scholen (ze zijn nu te vrij in keuze).
- Gebruik vaste formats/richtlijnen (duidelijkheid en compact).
- Toegankelijke kennisbank met theorie, signaleringsmethodieken en voorbeeld in de klas. Link naar implementatiemethodieken en onderzoek opnemen.

Suggesties en adviezen naar aanleiding van de Denktankdag

(op volgorde van binnenkomst, samengevat)

Harry Kleintjens & Annette Roetenberg – mail 18 maart 2018

Lexima roemt de inspirerende dag en geeft op drie punten input voor het Stimuleringsprogramma: (1) doelen, (2) werkwijze en (3) mensen en middelen.

Ad 1: Doelen helder verwoorden: oplossingen bieden voor gesignaleerde problematiek: hoge prevalentie van dyslexie diagnoses en onderbenutting van hulpmiddelen. Risico: gebrek aan focus! Werk aan doelen met collectief verantwoordelijkheidsgevoel en de wil om van elkaar te leren. Ontwikkel spiegelinformatie.

Ad2: Werkwijze richten op het stimuleren scholen om te bewegen te doen wat nodig is en toe te passen wat al bekend is, processen anders in te richten en te borgen. Lexima heeft veel ervaring in bovenschoolse implementatietrajecten (op basis van het Kennisnet 'Vier in balans') en heeft meegewerkt aan COM-project. Lexima heeft expertise en tools beschikbaar en is bereid om medewerking te verlenen aan het ontwikkelen van de instrumenten voor kennisoverdracht en borging. Definieer proeftuinen waar 'good practice' al zichtbaar is.

Ad 3: Mensen en middelen: vul de stuurgroep aan met daadkrachtige onderwijsbestuurders, vul de projectgroepen met professionals uit het onderwijs, die 'hands-on' leidinggevende of projectmanagement ervaring hebben met bovenschools dyslexiebeleid. Ook hier worden goede voorbeelden genoemd.

Suggestie voor een naam voor het stimuleringsprogramma: ALPHA-LD: Aanpak Leesproblemen door Preventie, Hulpmiddelen en Actie op Laaggeletterdheid en Dyslexie.

Aryan van der Leij – mail 30 maart 2018

Aryan van der Leij spreekt zijn waardering uit voor het realiseren van middelen voor het Stimuleringsproject. Hij maakt zich zorgen over de inhoud en concreet noemt hij:

1. Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2 en 3 bij het vermoeden van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (NKD/EN 2018)
2. Protocol Preventie van Leesproblemen groep 1 en 2 (EN 2017)
3. Eerder had ik al bestudeerd: PDD&B 2.0 2013

Hij roept het Stimuleringsprogramma op om deze documenten eerst kritisch te bekijken en de onjuistheden/tekortkomingen eruit te halen, alvorens ermee de boer op te gaan. In zijn ogen dient de Handreiking een verbeterde versie te krijgen, het Protocol gr1-gr2 een amendement en het PDD&B een herziening. Hij geeft hiervoor concrete inhoudelijk suggesties met goede onderbouwing vanuit de literatuur.

Chris Struiksma – mail 5 april 2018

Chris Struiksma bepleit om leerlingen in groep 2 niet door middel van toetsen te bestempelen als 'risicoleerling'. Hij wil de leerkracht en ib'er hierin leidend laten zijn, omdat zij de kinderen kennen en op basis van 'gewone' taakjes het zwakste kwart eruit kunnen halen. Tweemaandelijks dient deze exercitie herhaald te worden. Breng het 'luchtig' (ook naar ouders): er is altijd een zwakste kwart.

Extra instructie aan een (wisselende) groep leerlingen is veel minder stigmatiserend en belastend dan een officiële screening.

Debby Slieker – 11 april 2018 ouder/logopedist/dyslexie-professional

Debby Slieker brengt onder de aandacht dat er nog veel mis is met het inzet van compenserende software en zij zou scholen het liefste willen verplichten om dit te faciliteren en het dyslexieprotocol te gebruiken. Zij pleit ook voor specialistische kennis en specialisten, omdat leraren niet de tijd en de kennis hebben. Ook valt haar op dat ouders onvoldoende op de hoogte zijn. Zij ziet graag een databank voor gescande bestanden.